

10. Господарський процесуальний кодекс України//Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України: офіційні тексти/ Міністерство юстиції України. – К.: Юріномік Интер, 2004. – 304 с.

Полетило К. С. Судовий захист права власності людини і громадянина на інформацію

У статті розглядаються шляхи захисту в суді права власності особи на інформацію; даються процесуальні поради щодо доказів права власності.

Ключові слова: судовий захист; право власності особи на інформацію.

Полетило Е. С. Судебная защита права собственности человека и гражданина на информацию

В статье рассматриваются пути защиты в суде права собственности личности на информацию; предлагаются процессуальные советы по доказательствам права собственности.

Ключевые слова: судебная защита; право собственности личности на информацию.

Poletylo K. Judicial Protection Of Individuals And Citizens'Right To Ownership Of Information

In this article ways of protection of the individuals'right to ownership of information are described; procedural advices on evidence of ownership core given.

Keywords: judicial protection, individuals'right to ownership of information.

Сіцук Л. В.

Поняття та види правонаступництва: цивільно-правовий аспект

УДК 347.921.1

Серед способів набуття прав на майно важливе значення в науці цивільного права відводиться правонаступництву. Це пояснюється роллю та значенням права в забезпеченні стабільності та розвитку цивільного обороту.

Інститут правонаступництва в цивільному праві застосовується у правовідносинах, що виникають з приводу права власності, права оперативного управління, інших абсолютних прав, в зобов'язальних правовідносинах (зокрема, при відступленні права вимоги та переведенні боргу), а також при реорганізації юридичних осіб та при спадкуванні.

Однак, зважаючи на теоретичне та практичне значення правонаступництва, слід зазначити, що в правових дослідженнях немає єдності поглядів щодо розуміння даного інституту та ведуться дискусії щодо визначення сутності правонаступництва.

Теорія переходу прав та обов'язків найбільш повно розкрилася в монографічній роботі Б. Б. Черепахіна "Правопреемство по советскому гражданскому праву". Питання, що стосуються правонаступництва, розглядали такі вчені, як Д. В. Носов, Є. А. Суханов, Г. Ф. Шершеневич, М. В. Осипова та інші.

Метою статті є розкрити на основі досліджень вчених-правознавців

сущість розуміння правонаступництва в теорії цивільного права, визначити основні ознаки правонаступництва, а також розкрити правовий зміст основних видів правонаступництва.

В правовій літературі правонаступництвом вважається переход прав та обов'язків від однієї особи до іншої за законом або угодою [1, с. 46]. Б. Б. Черепахін розглядав правонаступництво як переход суб'єктивного права (в широкому розумінні – також правового обов'язку) від однієї особи (праводавця) до іншої (правонаступника) в

порядку похідного правонаступтва (у відповідних випадках – похідного набуття правового обов'язку). При переході суб'єктивного права від праводавця до правонаступника відбувається зміна активного суб'єкта у правовідносинах, що змінюються. При переході цивільно-правового обов'язку від боржника до його наступника має місце зміна пасивного суб'єкта в правовідносинах. В тому чи іншому випадку юридична характеристика переходного права або переходного обов'язку залишається без змін. Таке правонаступництво є транзитивним, тобто таким, при якому здійснюється переход прав і обов'язків в порядку правонаступництва [2].

Таким чином, правонаступництво визначається як переход суб'єктивних цивільних прав та обов'язків в порядку похідного набуття прав та обов'язків, при якому правовідносини продовжують існувати у зміненому виді та з новим суб'єктом [3]. При зміні суб'єктивного складу завжди відбувається правонаступництво [2].

Однак, існує її інше розуміння інституту правонаступництва. Так, на думку В. С. Толстого, поняття "правонаступництво" означає лише те, що при наявності встановлених юридичних фактів відбувається припинення прав і обов'язків в одніх осіб і причинно пов'язане їх виникнення в інших, в тому чи іншому обсязі. Таке правонаступництво вважається дискретним, при якому переход прав та обов'язків не відбувається [3]. Відказатися від розуміння правонаступництва як концепції "переходу" прав і обов'язків було запропоновано В. А. Рисенцевим, який обґрунтував це тим, що права та обов'язки – це субстанції, які не мають фізичного угілення, а тому не можуть від переходити, ні передаватися від однієї особи до іншої. Такої точки зору в сучасній правовій літературі дотримується також В. А. Белов [4]. Тому, звідси випливає, що суб'єктивні права та обов'язки не переходят від правопопередника до правонаступника, а припиняються в одніх осіб і виникають в інших. Тобто, в даному випадку, має місце не зміна правовідношення, а припинення одних і виникнення інших правовідносин.

Однак, таке визначення правонаступництва суперечить правовій природі даного інституту, оскільки при припиненні правовідносин правонаступництво не виникає.

Також, слід відзначити, що із визначення правонаступництва, яке було дане Б. Б. Черепахіним [2] випливає, що правонаступництво є похідним способом набуття прав та обов'язків. В залежності від того є правонаступництво чи його немає, визначається і поділ способів набуття прав на майно на первісні і похідні. При первісному набутті виникнення і обсяг прав не залежать від наявності та обсягу прав правопопередника, оскільки право виникає вперше. При похідному набутті права набувача чітко окреслені правами праводавця, що і є характерним для правонаступництва [5, с. 57]. Проте, якщо Б. Б. Черепахін, Г. С. Васильев визначали, що правонаступництво при похідному правонаступтті залежить від обсягу прав і обов'язків правопопередника, то в правовій літературі висуваються також інші погляди з даного приводу. Зокрема, О. С. Іоффе [6] поділ способів набуття прав на майно здійснював на первісні і похідні залежно від наявності чи відсутності волі у праводавця і правонабудувача. Однак, як вказує Д. М. Генкін воля на передачу майна відсутня при спадкуванні за законом, яке по своїй суті має похідний характер [5, с. 57]. Тобто, потрібно виходити з того, що наявність чи відсутність волі не є основним критерієм, який визначає похідний спосіб набуття прав на майно. А звідси випливає те, що при набутті прав на майно в порядку правонаступництва важливе значення має обсяг прав та обов'язків, які є у праводавця, що і визначає похідний характер правонаступництва.

При висвітленні питань, що виникають при здійсненні правонаступництва, не менш важливе значення має поділ правонаступництва на види залежно від обсягу прав та обов'язків, які переходять від правопопередника до правонаступника.

Традиційно в цивільному праві правонаступництво поділяється на універсальне (загальне) та сингулярне (часткове). В юридичній літературі визначено, що правонаступництво може бути загальним (універсальним), якщо до особи переходить вся сукупність майнових прав та обов'язків, і частковим (сингулярним), якщо до особи переходить лише окреме право або обов'язок [1, с. 46].

Проте, правовий зміст таких видів правонаступництва оцінюється не завжди однаково. Так, наприклад, Г. Ф. Шершеневич зазначав, що відмінності між частковим та загальним правонаступництвом не кількісні, а якісні, оскільки в першому випадку новий суб'єкт (наступник) займає місце тільки активного суб'єкта, тоді як в іншому – він набуває статусу і пасивного суб'єкта, який займає його правопопередник [7, с. 60].

Іншої точки зору дотримується Е. А. Суханов, який визначив, що при загальному правонаступництві правонаступник в результаті одного юридичного акта займає місце правопопередника у всіх правовідносинах. Часткове правонаступництво – правонаступництво щодо одного чи декількох правовідносин [8, с. 98]. М. В. Осипова також зазначила, що особливість загального правонаступництва полягає в тому, що правонаступник займає місце правопопередника у всіх правах та обов'язках, за винятком тих, в яких закон не допускає правонаступництва взагалі (наприклад, право авторства). Під частковим правонаступництвом розуміється правонаступництво щодо одного чи декількох правовідносин [9]. Отже, можна зробити висновок, що при правонаступництві відбувається тільки зміна суб'єктів цивільних правовідносин, а обсяг прав та обов'язків повинен залишатися незмінним.

Б. Б. Черепахін розумів під універсальним правонаступництвом переход всієї сукупності прав і обов'язків правопопередника до правонаступника. При сингулярному правонаступництві, на його думку, відбувається переход окремих прав та окремих обов'язків, а також переход окремої сукупності прав або обов'язків, чи прав і обов'язків, які виділені із всієї сукупності прав та обов'язків, які належали правовладавцю [2].

Таким чином, універсальне (загальне) правонаступництво відрізняється від сингулярного (часткового) правонаступництва тим, що при універсальному правонаступництві відбувається переход всієї сукупності прав та обов'язків правопопередника як єдиного цілого до правонаступника, а при сингулярному – переходять окремі права та обов'язки або окрема сукупність прав та обов'язків.

Основними видами універсального правонаступництва є правонаступництво при спадкуванні та при реорганізації юридичних осіб. Сингулярне правонаступництво застосовується в зобов'язальних правовідносинах (зокрема, при відступленні права вимоги та переведення боргу), а також у правовідносинах, що пов'язані з правом власності, правом оперативного управління та іншими абсолютними правами.

Також виділяють процесуальне правонаступництво, при якому відбувається заміна учасників цивільного процесу його правонаступником у матеріальних правовідносинах і допускається на всіх стадіях судового та господарського (арбітражного) процесів. Тому, усі дії первісного суб'єкта, здійснені до вступу в процес правонаступника, є обов'язковими для останнього [1, с. 46 - 47]. Процесуальне правонаступництво може бути наслідком як універсального правонаступництва громадян чи юридичних осіб, так і сингулярного правонаступництва, наприклад, при відступленні права вимоги та переведенні боргу. При цьому, про такий вид правонаступництва може іти мова лише тоді, коли юридичний склад правонаступництва має місце під час процесу [2].

Правонаступництво в цивільному праві здійснюється за різними підставами. У зв'язку з цим, можна говорити про договірне та про законне правонаступництво.

Правонаступництво за договором буває двох видів:

1) до першого виду належить правонаступництво, яке виникає на підставі договорів відчужження. У цьому випадку до набувача переходить не лише право власності, а й

відповідні обтяження, якщо вони є (застава, сервітут, право користування за договором оренди);

2) до другого виду договірного правонаступництва належить заміна кредитора або заміна боржника, що відбувається всередині існуючих правовідносин, на підставі договору первісного кредитора чи боржника з особою, яка бажає когось із них застутити.

Правонаступництво виникає на підставі закону у разі прийняття спадщини, а також при реорганізації юридичних осіб [10, с. 442].

Тому, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що правонаступництвом є перехід всієї сукупності прав та обов'язків, окремої сукупності прав та обов'язків, або окремих прав та окремих обов'язків від правопопередника до правонаступника в силу закону або договору, за винятком тих, в яких законом правонаступництво не допускається. При цьому, можна вивести наступні ознаки правонаступництва, а саме:

1) при правонаступництві відбувається зміна суб'єктного складу правовідносин, тобто права та обов'язки, які були у однієї особи (правопопередника), передаються іншій (правонаступнику);

2) перехід всієї сукупності прав та обов'язків як єдиного цілого здійснюється при універсальному правонаступництві та перехід окремої сукупності прав та обов'язків, або ж окремих прав та окремих обов'язків - при сингулярному правонаступництві;

3) відбувається зміна правовідносин, а не їх припинення в одних осіб та виникнення в інших, оскільки при припиненні правовідносин правонаступництво не виникає;

4) правонаступництво виникає в порядку походження правонаступника, тобто тим обсягом прав та обов'язків, які були у правопопередника обумовлюється обсяг прав та обов'язків, які переходят до правонаступника;

5) здійснюється правонаступництво на підставі закону або договору;

6) в порядку правонаступництва переходят всі права та обов'язки, крім тих, щодо яких законом правонаступництво не допускається.

Отже, правонаступництво в цивільному праві є складним правовим інститутом, щодо розуміння якого в наукових дослідженнях існують різні підходи, та вивчення якого має важливе наукове та практичне значення.

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемщченко (голова редкол.) та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 1998 – Т. 5: П – С. – 2003. – 736с.

2. Черепахин В. Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву [Електронний ресурс] // Черепахин В. Б. Труды по гражданскому праву. М.: Статут, 2001. – С. 435 – Режим доступу: <http://civil.consultant.ru/elib/books/22/>

3. Носов Д. В. К вопросу о понятии "правопреемство" в гражданском праве [Електронний ресурс] // Д. В. Носов Журнал "Российское право в Интернете". – 2005 - № 3. – Режим доступу: http://rpi.msal.ru/print/200503_civilaw3.html

4. Белов В. А. Правопреемство в связи с законодательной концепцией квалификации имущественных прав как объектов гражданских прав [Електронний ресурс] // В. А. Белов. Законодательство:Практический журнал для руководителей и менеджеров. № 6. – М.:Издательство "Главбух",1998. – 87 с. – Режим доступу: <http://center-bereg.ru/362.html>

5. Васильев Г. С. Преемство в праве собственности как разновидность сингулярного правопреемства // Г. С. Васильев Правоведение. – 2006. – № 6. – С. 52 – 66

6. Иоффе О. С. Советское гражданское право // Избр. труды. В 4 т: Т. 3. СПб. – 2004. – С. 407

7. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) // Габриэль Феликсович Шершеневич. – М.: Фирма "СПАРК", 1995. – 556с.

8. Суханов Е. А. Гражданское право: В 2 т. / Том I: Учебник / Отв. ред. проф. Е. А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 1998. –816с.
9. Осинова М. В. Гражданское право [Электронный ресурс]. –Режим доступа: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/1832>
10. Романська З. В. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. К.: Атика, 2005. – 560 с.

Сіщук Л. В. Поняття та види правонаступництва: цивільно-правовий аспект

У статті розглядаються основні підходи до розуміння правонаступництва в теорії цивільного права, зокрема, що стосуються поняття та поділу правонаступництва на види. Також визначаються підстави, за якими здійснюється правонаступництво.

Ключові слова: правонаступництво, універсальне правонаступництво, сингулярне правонаступництво, правопредиктор, правонаступник.

Сіщук Л. В. Понятие и виды правопреемства: гражданско-правовой аспект

В статье рассматриваются основные подходы к пониманию правопреемства в теории гражданского права, в частности, что касается понятия и разделения правопреемства на виды. Также определяются основания, за которыми осуществляется правопреемство.

Ключевые слова: правопреемство, универсальное правопреемство, сингулярное правопреемство, правопредиктор, правопреемник

Sishchuk L. V. Concept And Classes Of Legal Succession: Civil Aspect

In the article investigates main approaches to define the concept of legal succession in the theory of civil law, specifically, regarding the definition and division of legal succession on the classes. Also determines the causes of realization of legal succession.

Keywords: legal succession, universal succession, singular succession, predecessor, successor.

Саракун І.В.

Порядок та строки переведення акцій на бездокументарну форму існування

УДК 347.72.034

Актуальність теми. Переход акціонерних товариств до нових правил їх діяльності на сьогодні є чи не найбільш обговорюваним та дискусійним питанням серед юристів-практиків і науковців. Впровадження вимог Закону України "Про акціонерні товариства" від 17. 09. 08 р. (далі – Закон, ЗУАТ) [1] потребують певного усвідомлення, вивчення та вірного його застосування на практиці. Одним із важливих та складних завершальних етапів виконання Прикінцевих і переходівих положень цього Закону – є процедура дематеріалізації акцій. Цей процес повинен завершитись вже до 30 жовтня 2010 р. Оскільки станом на 1 жовтня в Україні провели дематеріалізацію акцій лише 16% акціонерних товариств (в основному це банки і державні підприємства), то не зовсім зрозумілим залишається питання про те, що буде відбуватись із більшістю інших АТ після цієї дати.

Аналіз досліджень даної проблеми. На сьогодні обговорення даної проблематики відбувається на рівні науково-практичних семінарів та конференцій зініційованих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (Її територіальних відділень) та в електронних ресурсах.